

Advies NT2 en sociale participatie

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op eigen initiatief

Uitgebracht door de Raad Levenslang en Levensbreed Leren op 11 juni 2019 met eenparigheid van stemmen.

Vorbereiding: werkgroep NT2 in het volwassenenonderwijs op 30 november 2017, op 2 mei 2018, op 5 oktober 2018, op 14 november 2018, op 17 januari 2019 op 9 mei 2019 en op 5 juni 2019 onder voorzitterschap van Piet Van Avermaet

Dossierbeheerder: Reinhilde Pulinx

1	SITUERING	2
2	LEESWIJZER	2
3	STERKTES VAN HET HUIDIGE NT2-AANBOD	2
4	DRIE STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN VOOR EEN NT2-BELEID GERICHT OP SOCIALE PARTICIPATIE	3
4.1	NT2-BELEID IS EEN INCLUSIEF BELEID	4
4.2	NT2-BELEID IS GEKADERD BINNEN EEN GLOBAAL OVERHEIDSBELEID	6
4.3	NT2-BELEID HOUDT REKENING MET WAT TAALVERWERVING IS EN NIET IS	7
5	BELEIDSAANBEVELINGEN	8
5.1	HET VOLWASSENENONDERWIJS VERSTERKEN IN VERHOOGDE SAMENWERKING GERICHT OP SOCIALE PARTICIPATIE	9
5.2	DE ROLLEN EN TAKEN VAN FORMEEL EN NON-FORMEEL TAALLEREN UITKLAREN I.F.V. EEN CYCLISCH PROCES	9
5.3	NT2 IN HET VOLWASSENENONDERWIJS ONDERSTEUNT EEN DUURZAAM LEER- EN LOOPBAAN PERSPECTIEF	11
5.4	PROFESSIONELE ONTWIKKELING VAN CENTRUM EN TEAM VERSTERKEN	11
6	REFERENTIELIJST	12

1 Situering

In dit advies formuleert de Vlor een aantal strategische doelstellingen voor het realiseren van een NT2-beleid gericht op de sociale participatie van alle leden van de Vlaamse samenleving en dit als onderdeel van een ruimer integratiebeleid.

Het advies is opgebouwd uit een aantal strategische doelstellingen en beleidsaanbevelingen die samen de toetssteen vormen voor het NT2-beleid van de nieuwe Vlaamse Regering. De doelstellingen en aanbevelingen zijn gebaseerd op inzichten van wetenschappelijk onderzoek en intensief overleg tussen verschillende betrokken actoren. We vertrekken daarbij zoveel mogelijk vanuit het perspectief van de cursist.

Na duidelijkheid over de koers die de nieuwe Vlaamse Regering op vlak van integratie- en NT2-beleid wil voeren, zal de Vlaamse Onderwijsraad zich buigen over de meer concrete implementatie.

We kaderen dit advies binnen recente of lopende beleidsinitiatieven en verwijzen daarbij naar eerder adviezen en strategische teksten van de Vlor (zie punt 6. Referentielijst):

Ook de Nederlandse Taalunie werkt aan een adviestekst over taal en nieuwkomers. De Vlor volgt de publicatie van deze tekst op en zal een gedachtewisseling organiseren tussen de leden van de Vlor en de Nederlandse Taalunie over deze twee visieteksten.

2 Leeswijzer

In dit advies maken we geen onderscheid tussen NT2 (waaronder ook het aanbod Alfa NT2 wordt gevat) in het kader van een inburgeringstraject, NT2 in het kader van verdere integratie (naast of aansluitend op het inburgeringstraject) of NT2 in het kader van sociale promotie. We beschouwen het inburgeringstraject als onderdeel van het integratietraject. In die zin maken we ook geen onderscheid tussen de Vlaamse of de Brusselse context, zonder de verschillen te negeren. In dit advies beschrijven we een aantal strategische doelstellingen en beleidsaanbevelingen die relevant zijn voor zowel het Brusselse als het Vlaamse NT2-aanbod. Bij de verdere concretisering van dit beleid door de Vlaamse Regering, zal de Vlor de nodige aandacht besteden aan de specifieke context van Brussel.

Dit advies werd opgemaakt door de Raad Levenslang en Levensbreed Leren van de Vlor en kijkt naar het NT2-beleid vanuit het perspectief van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie. Ook de universitaire talencentra (UTC) bieden een opleidingsaanbod NT2 aan, waaronder taaltrajecten in het kader van inburgering. De vraag naar deze trajecten neemt toe. Bij de advisering over het NT2-beleid van de volgende Vlaamse Regering zal ook de Raad Hoger Onderwijs van de Vlor betrokken worden wat betreft het NT2-aanbod van de UTC.

3 Sterktes van het huidige NT2-aanbod

Het NT2-aanbod, zoals dat momenteel door de centra voor basiseducatie en centra voor volwassenenonderwijs georganiseerd wordt, kende de laatste jaren heel wat ontwikkelingen waardoor een kwaliteitsvol, toegankelijk en behoeftegericht aanbod wordt gerealiseerd. Het

aanbod wordt fijnmazig aangeboden, de wachtlijsten werden weggewerkt en het NT2-aanbod in het ganse volwassenenonderwijs kent vanaf september 2019 een open-end financiering. De leerkrachten NT2 zijn gemotiveerde professionals. Globaal gesteld kan elke volwassene met een leervraag naar NT2 op relatief korte afstand van de woonplaats instappen in een kwaliteitsvolle opleiding die in grote mate tegemoetkomt aan zijn noden en behoeften.

De sterktes van het NT2-aanbod kunnen samengevat worden in de volgende punten:

- Het aanbod wordt steeds meer behoefte- en taakgericht georganiseerd, met aandacht voor het realiseren van bruggen tussen de klas en de wereld daarbuiten (extra muros activiteiten, taalstages, ...). De nieuwe opleidingsprofielen NT2 dragen bij aan het behoeftegericht werken. Samen met de cursisten kan een keuze gemaakt worden uit domeinen en rollen die het meest aansluiten bij de leervragen en -behoeften van de cursisten.
- Het aanbod is flexibel. Er zijn verlengde en verkorte trajecten, er wordt gedifferentieerd tussen mondelinge en schriftelijke vaardigheden. De NT2-opleiding kan in afstandsonderwijs gevolgd worden (of in combinatie met afstandsonderwijs). Via experimenten, geïntegreerde trajecten (NT2 op de werkvloer, NT2 en beroepsgerichte opleidingen, NT2 en geletterdheidsmodules) en open modules wordt het NT2-aanbod nog meer afgestemd op de noden en behoeften van de leerders.
- Naast een behoeftegericht en flexibel aanbod, wordt ook de trajectbegeleiding en ondersteuning van de cursisten tijdens de opleiding uitgebouwd en versterkt.
- De cbe en cvo werken steeds meer op een structurele, doelgerichte en nauwe manier samen met verschillende actoren (andere opleidingsverstrekkers, actoren uit het socio-culturele veld en de arbeidsmarkt, hulp- en dienstverlenende instanties). Samenwerking wordt niet alleen gerealiseerd voor de organisatie van aanbod NT2, maar ook op vlak van professionalisering. Het internetten-overleg NT2020 geeft een overzicht van het professionaliseringsaanbod voor leerkrachten NT2. Ook wordt de aandacht voor NT2 versterkt in het opleidings- en vormingsaanbod en in de uitbouw van de educatieve master.

4 Drie strategische doelstellingen voor een NT2-beleid gericht op sociale participatie

We formuleren drie strategische doelstellingen met het oog op het realiseren van een inclusief NT2-beleid gericht op sociale participatie waarbij iedereen – ook kansengroepen – maximale kansen tot sociale participatie via taalverwerving krijgt. Zo'n inclusief NT2-beleid is gebaseerd op het combineren van formele taalopleidingen, non-formele oefenkansen, het benadrukken van wederkerigheid bij de ruimere samenleving en gedeelde verantwoordelijkheid van alle beleidsdomeinen.

Het is vanzelfsprekend dat die doelstellingen erg verweven zijn en onderling sterk samenhangen. In het huidige taalbeleid zijn al elementen van de doelstellingen terug te vinden. De volgende Vlaamse Regering moet ze verder ontwikkelen en versterken.

4.1 NT2-beleid is een inclusief beleid

Het NT2-beleid is geen geïsoleerd beleid maar moet gekaderd worden binnen het ruimere integratiebeleid. De Vlaamse overheid definieert¹ integratie en inburgering als een dynamisch en interactief proces, waarbij op constructieve (ook wel positieve) manier moet worden omgegaan met (talige) diversiteit in de samenleving en waarbij integratie en taalverwerving bijdragen tot zelfredzaamheid en participatie.

In het kader van een inclusief lokaal integratiebeleid, werkte het Agentschap Integratie en Inburgering een conceptueel model over integratie uit. Het model duidt met name ‘taligheid’ aan als succesfactor van een inclusief, lokaal integratiebeleid wordt in dit kader aangeduid met ‘taal als bindmiddel’: “Kennis van het Nederlands als gemeenschappelijke taal is een belangrijke hefboom tot participatie aan de samenleving. Een lokaal bestuur kan doorheen zijn hele beleid taal als belangrijk aandachtspunt meenemen en inzetten op het aanbieden van oefenkansen Nederlands, het wegwerken van taaldrempels, het uitwerken van een coherent taalbeleid, de bewustwording over de complexiteit van taalverwerving en de meerwaarde van meertaligheid, enz. Taal als een kans om de inwoners (van een stad of gemeente) met elkaar te verbinden.”

Verder in dit advies hanteren we het begrip sociale participatie in plaats van te spreken over integratie. Sociale participatie is voor ons een ruimer en meer inclusief begrip dan integratie:

- Met sociale participatie verwijzen we naar deelname aan formele en informele verbanden, activiteiten en organisaties binnen verschillende maatschappelijke domeinen.
- Sociale participatie is ook wederkerig, betreft alle leden van de samenleving – nieuwe leden en reeds aanwezige leden – die elkaar in de verschillende maatschappelijke domeinen ontmoeten en in interactie gaan.

Via het voeren van een NT2-beleid – vertrekkend van de noden en behoeften van de cursisten, de verschillende rollen die zij opnemen in hun persoonlijk en sociaal leven en de perspectieven die zij voor zichzelf zien op vlak van opleiding en werk – kan de overheid de sociale participatie van deze doelgroep versterken, maar ook de sociale interactie tussen alle leden van de samenleving stimuleren. Het realiseren van sociale participatie is een wederkerig proces en vraagt zowel van de overheid als van de leden van de samenleving aangehouden aandacht en ondersteuning.

Het ondersteunen van sociale participatie, en op die manier het realiseren van sociale cohesie, is belangrijk in een steeds diversere samenleving. Een taalbeleid, in de zin van het stimuleren en faciliteren van het leren van de taal van de ontvangende samenleving door volwassenen met een meertalige achtergrond, is daarbij een cruciaal element.

NT2-leren is voor volwassenen met een meertalige achtergrond geen doel op zich, maar een middel om deel te nemen aan de samenleving waarin zij een nieuw leven willen opbouwen. Een middel om de rol van burger, ouder, werknemer, patiënt, consument of vrijwilliger volwaardig op te nemen. Het NT2-aanbod moet dan ook op die manier worden uitgedacht, vormgegeven,

¹ Zie decreet van 7 juni 2013 betreffende het Vlaamse integratie- en inburgeringsbeleid, artikel 2.

georganiseerd en gecommuniceerd: niet als doel, maar als middel tot het realiseren van sociale participatie.

Een inclusief NT2-beleid²:

- is een participatief beleid, geen voorwaardelijk of exclusief beleid;
- is gericht op sociale participatie als wederzijds proces;
- voorziet in een opleidingsaanbod afgestemd op de noden en behoeften van de taalleerders;
- stimuleert taalverwerving en sociale participatie als onderling ondersteunende processen;
- erkent taal als noodzakelijk maar niet enig onderdeel van sociale participatie.

Participatie

Via een inclusief taalbeleid kan de Vlaamse overheid maximale kansen bieden tot sociale participatie. Het is net via die participatie dat mensen blijvend kunnen werken aan verdere taalverwerving. Taaltesten en taalniveaus mogen geen uitsluitend karakter hebben (niet gericht op het ontzeggen van toegang tot bepaalde maatschappelijke domeinen). Taalkennis hoeft met andere woorden geen voorwaarde tot sociale participatie te zijn, maar sociale participatie biedt bijkomende en aangehouden kansen tot taalleren. Een inclusief taalbeleid is dan ook een participatief beleid, en geen voorwaardelijk of exclusief beleid.

Sociale participatie als wederzijds proces

Nieuwe leden en de ontvangende samenleving werken samen aan een nieuwe gemeenschappelijkheid en ieders identiteit en achtergrond wordt gerespecteerd. De nieuwe leden kunnen het eigen (sociale, economische, culturele en talige) kapitaal inzetten om hun identiteit uit te breiden; een nieuwe taal en nieuwe gebruiken te leren. De ontvangende samenleving erkent de bijdrage, waaronder hun meertalige competenties, die zij kunnen inzetten voor die nieuwe gemeenschappelijkheid.

Opleidingsaanbod afgestemd op de noden en behoeften van de taalleerders

Het aanbod voldoet aan volgende kenmerken: voldoende specifiek en gevarieerd om tegemoet te komen aan de diversiteit aan noden en behoeften van de lerenden; gericht op verdere ontwikkeling van (talige) competenties na afronding van de taalopleiding; aanhoudende aandacht voor de kwaliteit van het aanbod.

Taal en sociale participatie als onderling ondersteunende processen

Het spreken van de taal (of talen) van de ontvangende samenleving is essentieel voor sociale participatie, maar het verwerven van een tweede (of derde taal of een vierde taal ...) is een langdurig proces, dat grillig en met wisselende snelheden verloopt. Taalverwerving is afhankelijk van de omgevingsfactoren, de afstemming op de leerbehoeften en de oefenkansen die geboden worden. Taal is geen voorwaarde, maar een middel tot sociale participatie. Taalverwerving en

² Opgenomen in 'Aanzet tot het uitwerken van een visietekst taalbeleid van de Vlaamse overheid', Factsheet 7 van het Steunpunt Inburgering en Integratie (2012).

participatie zijn processen die gelijktijdig starten op het moment van aankomst en gedurende het verdere verloop onderling versterkend zijn en op die manier moeten ondersteund worden.

Taalverwerving als noodzakelijk maar niet het enige onderdeel van integratie

Naast een actief beleid op vlak van sociale participatie, kan de overheid ook een actief beleid voeren op vlak van gelijke toegang tot maatschappelijke domeinen (sociale dienstverlening, onderwijs, arbeidsmarkt, huisvesting), het verhogen van de toegang tot informatie over rechten en plichten, en realiseren van gelijkwaardigheid en non-discriminatie. Mensen worden nog dagelijks geconfronteerd met racisme, uitsluiting en discriminatie in onze samenleving (Verhaeghe e.a., 2017; Baert, 2014). Een efficiënt en doorgedreven antiracisme en antidiscriminatiebeleid maakt deel uit van een inclusief participatiebeleid.

4.2 NT2-beleid is gekaderd binnen een globaal overheidsbeleid

Een inclusief taalbeleid beperkt zich niet tot de beleidsdomeinen Onderwijs en Integratie. In andere beleidsdomeinen leven ook belangrijke verwachtingen ten aanzien van de kennis van het Nederlands. Zo wordt de toegang tot sociaal tolken in de gezondheidszorg en openbare dienstverlening verminderd (verhoogde verwachtingen ten aanzien van de taalvaardigheid) en zijn er – naast de taalvereisten in het kader van inburgering – ook taalvereisten bepaald voor de toegang tot de arbeidsmarkt, sociale huisvesting, sociale dienstverlening en onderwijs in Brussel.

Met uitzondering van het basisniveau, is taalverwerving steeds gelinkt aan bepaalde domeinen en rollen. Een hoger taalniveau kan niet aangeleerd worden zonder het taalreken te situeren in een bepaalde context. Dat betekent ook dat het taalniveau aangeleerd in een bepaald domein, met een bepaalde rol niet altijd het taalniveau is in een ander domein of een andere rol. Zo kan een persoon met een hoge taalvaardigheid op de werkvloer nog steeds nood hebben aan sociale tolken bij een spoedopname in het ziekenhuis. Of heeft een NT2-cursist in een opleiding op niveau B2 nood aan taalondersteuning bij het afhandelen van een administratief dossier aan het gemeenteloket. Het contextualiseren van taalverwerving moet zeker voldoende in rekening worden gebracht in het geval van kansengroepen zoals laaggeschoolde en analfabete anderstaligen, mensen met een onderbroken opleidingstraject of met een moeilijke gezinssituatie.

Het realiseren van een succesvol NT2- en participatiebeleid is niet enkel de verantwoordelijkheid van de formele partners van het Vlaamse integratiebeleid (Agentschappen Integratie en Inburgering, Huis van het Nederlands Brussel, volwassenenonderwijs en VDAB), maar is een gedeelde maatschappelijke verantwoordelijkheid. Ook arbeidsmarktactoren; instellingen leerplicht onderwijs, met een bijzondere aandacht voor het onthaalonderwijs; instellingen hoger onderwijs; het sociaal-culturele veld en de zorg- en dienstverlening hebben een belangrijke rol te spelen.

Naast de Agentschappen Integratie en Inburgering, het Huis van het Nederlands en andere lopende initiatieven, is de lokale overheid een belangrijke partner binnen een globaal beleid. Nieuwe leden van de samenleving komen vaak het eerst in contact met de lokale overheid. Mensen met een migratie-achtergrond identificeren zich in belangrijke mate met de stad of de gemeente waarin ze gaan wonen. De lokale overheid kan als werkgever en als overheidsniveau een sensibiliserende en faciliterende taak opnemen. De lokale overheid kan een gericht beleid voeren om samenwerking tussen verschillende lokale partners tot stand te brengen gericht op

het realiseren van non-formele en informele oefenkansen (onder meer: stageplaatsen voorzien, samenwerking met winkels en horeca om oefenkansen te creëren, ondersteunen van vrijwilligerswerk, praatcafés organiseren).

In verschillende maatschappelijke domeinen leven verwachtingen ten aanzien van taalverwerving en taalkennis. Taalverwerving is erg context gebonden: het taalniveau in de ene context is niet altijd het taalniveau in een andere context. Zeker in geval van kansengroepen moet daarmee voldoende rekening gehouden worden. Het realiseren van een succesvol NT2- en participatiebeleid is een maatschappelijke verantwoordelijkheid die gedeeld wordt door alle beleidsdomeinen. De lokale overheid heeft als werkgever en als overheidsniveau een belangrijke taak op vlak van het creëren van oefenkansen.

4.3 NT2-beleid houdt rekening met wat taalverwerving is en niet is

Het uitwerken van een efficiënt taalbeleid vraagt voldoende inzicht in processen van taalverwerving, zowel bij beleidsmakers als opleidingsverstrekkers en de leden van de ruimere samenleving. Hoe wordt een tweede (of derde of vierde ...) taal verworven? Wat kan het taalleren versterken? Welke contexten dragen bij en welke niet?

Wetenschappelijke inzichten over processen van taalverwerving tonen aan dat taalleren niet lineair verloopt en niet uniform is voor verschillende taalleerders. Het taallerend brein is een dynamisch systeem dat patronen zoekt in de input die het krijgt, al kan expliciete sturing via onderwijs de efficiëntie van het leerproces verhogen (Tomasello, 2003; De Bot, 2008). Dat brengt individuele verschillen met zich mee, ten eerste omdat leerders op vlak van onder meer voorkennis, onderwijsniveau, geletterdheidsgraad, andere taalkennis en geheugencapaciteit van elkaar verschillen (Hulstijn, 2019; Llanes et al., 2018). Die individuele verschillen bepalen mee de mate waarin leerders informatie bewaren, op zoek gaan naar patronen, en verbindingen leggen met eerder verworven concepten en taalkennis (Verheyden, 2010).

Vanzelfsprekend is input alleen niet genoeg. Taalverwerving stoelt immers ook in belangrijke mate op betekenisvolle interactie (Mackey et al. 2012). Vlotte taalgebruikers hebben vaak duizenden uren oefening gehad (Ellis, 2002; DeKeyser, 2007) via betekenisvolle interactie met moedertaalsprekers of andere taalleerders. Als betekenisvolle interactie ontbreekt, gebeurt taalontwikkeling beduidend langzamer, of helemaal niet (Deygers, 2018, Knoch et al., 2015). Succesvolle tweedetaalleerders moeten dus geconfronteerd worden met voldoende taaluitingen, maar moeten zeker ook participeren in betekenisvolle interacties, binnen of buiten de klas. Om hun spreek- en schrijfvaardigheid te ontwikkelen, moeten leerders ongelooflijk veel mogelijkheden krijgen om ze in de praktijk uit te proberen (Swain, 1995). Taalleren is immers een actief proces: het leren wordt versterkt en aangemoedigd wanneer de leerder op een actieve wijze moet interageren met het aanbod.

Taalleerders hebben nood aan begrijpelijk en rijk taalaanbod om een impliciet taalsysteem op te bouwen (N. Ellis, 2002), maar expliciete instructie kan helpen om bepaalde structuren sneller over te brengen (Akakura, 2012; Norris & Ortega, 2005; Peters & Pauwels, 2015). Zoals hierboven al aangegeven, is het niet genoeg dat leerders een ruim impliciet en expliciet taalaanbod krijgen; ze moeten er ook zelf mee aan de slag kunnen gaan. Bovendien wordt leren ook versterkt wanneer de leerder feedback krijgt over zijn eigen acties (Hattie, 2009; Knoch et

al., 2015). Net zoals interactie meer impact heeft op taalverwerving wanneer die betekenisvol is en niet louter gericht is op het herhalen van bepaalde structuren, is feedback effectiever wanneer die focust op vorm en inhoud (Biber et al., 2011).

Die inzichten in tweedetaalverwerving bieden de mogelijkheid om contexten te omschrijven die leiden tot echt taalleren en tot meer participatie. Sterke taalvaardigheid is het resultaat van impliciete verwerving, expliciete instructie, betekenisvolle interactie én betekenisvolle feedback. Er moeten dus voor taalleerders oefenkansen zijn die beide manieren van taalleren aanspreken. Het opbouwen van taalvaardigheid kan in een informele context (bijvoorbeeld vrije tijd) en in een formele context (taalles). Er moet over gewaakt worden dat a) er veel interactie is; b) de oefenkansen betekenisvol zijn voor de leerder; c) de verschillende vaardigheden geoefend en ingezet kunnen worden; d) er een hoge mate van frequentie is van het taalaanbod; en e) taal geoefend wordt in authentieke of semi-authentieke communicatieve situaties. Daarnaast zijn er nog tal van contextfactoren die taalleren beïnvloeden, zoals sociale netwerken, beleidscontexten en socio-politieke stromingen (Douglas Fir Group, 2016).

Het is aangetoond dat positieve associaties en positieve emoties het taalleerproces bevorderen. Wanneer leerders dus positieve associaties hebben met een bepaalde taalgemeenschap zal dat een positieve impact hebben op taalverwerving (Kinginger, 2008). Onderzoek heeft ook aangetoond dat de relatie tussen sociale participatie, interactie en taalverwerving in twee richtingen verloopt. Wanneer sociale contacten toenemen (door huisvesting, werk, lidmaatschap van sportclubs of socio-culturele organisaties), heeft dat een positief effect op de taalvaardigheid van de anderstalige/nieuwkomer. Tegelijk zorgt toenemende taalvaardigheid ervoor dat diverse sociale netwerken van de anderstalige oudkomer of nieuwkomer uitbreiden (Martinovic et al., 2015; Van Tubergen & Wierenga, 2011).

Sterke taalvaardigheid is het resultaat van impliciete verwerving en expliciete instructie, betekenisvolle interactie en betekenisvolle feedback.

- Taalverwerving is niet lineair en verloopt niet uniform voor de verschillende taalleerders;
- Taalverwerving moet verlopen in betekenisvolle interacties met moedertaalsprekers en andere taalleerders, in authentieke en semi-authentieke situaties;
- Taalleerders hebben nood aan impliciete en expliciete input, waarmee ze zelf actief aan de slag gaan. Taalleerders hebben nood aan feedback over inhoud en vorm van de eigen acties;
- Positieve associaties en positieve emoties bevorderen het taalleren. Sociale participatie en taalleren zijn onderling versterkend.

5 Beleidsaanbevelingen

De Vlor concretiseert bovenstaande strategische doelstellingen in vier beleidsaanbevelingen. Ze verscherpen het kader voor een inclusief NT2-beleid, maar situeren zich nog steeds op een strategisch niveau en moeten dus in een volgende fase verder geconcretiseerd worden.

5.1 Het volwassenenonderwijs versterken in verhoogde samenwerking gericht op sociale participatie³

De samenwerking tussen verschillende actoren betrokken bij het inburgeringsbeleid en het ruimere NT2-beleid gericht op sociale participatie moet versterkt worden. Inburgeraars en NT2-cursisten hebben vaak meerdere trajectbegeleiders: inburgering, VDAB, OCMW, NT2, ... De verschillende trajecten en de verwachtingen van die verschillende trajectbegeleiders moeten meer op elkaar afgestemd worden. Daarbij moeten de noden en de behoeften van de cursisten/inburgeraars meer centraal geplaatst worden. De NT2-opleiding is een 'high impact'-opleiding, aangezien (aantoonbare) taalvaardigheid Nederlands bepalend is voor de toegang tot bepaalde dienstverlening (zoals sociale huisvesting), de arbeidsmarkt en onderwijs (bv. in Brussel). Het afronden van de taalopleiding moet dan ook zoveel mogelijk gerealiseerd worden (voorafgaand of complementair aan of geïntegreerd in een ander traject). Het onderbreken van trajecten heeft ook negatieve impact op de motivatie van de cursisten voor het vervolgetraject.

De samenwerking tussen de verschillende actoren wordt gefaciliteerd door de Agentschappen Integratie en Inburgering en heeft (onder meer) als taak de noden, behoeften en leervragen van (potentiële) NT2-cursisten in kaart te brengen en vervolgens een behoeftedekkend aanbod te realiseren. Bij het uitwerken van dit behoeftesplan hebben de verschillende actoren blijvende aandacht voor mogelijke individuele en structurele drempels die deelname aan een NT2-opleiding kunnen verhinderen.⁴ In die samenwerking wordt de expertise en professionaliteit van het volwassenenonderwijs (de centra voor basiseducatie en de centra voor volwassenenonderwijs) erkend bij het uitwerken van NT2-trajecten.

Naast het uitwerken van een behoeftedekkend aanbod en het afstemmen van de verschillende trajecten, hebben de actoren betrokken bij de samenwerking ook een sensibiliserende functie ten aanzien van de ruimere samenleving en de verschillende partners waarmee zij werken. Ze kunnen duiding geven over het verloop van processen van taalverwerving, welke taalniveaus na welke opleiding kunnen verwacht worden en op welke manier non-formele en informele oefenkansen kunnen gefaciliteerd worden.

De overheid moet inzetten op een sensibiliseringscampagne gericht op de ruime samenleving, waarbij het belang van het bieden van kansen tot sociale participatie aan alle leden van de samenleving omschreven wordt en de bereidheid van nieuwe leden van de samenleving tot het leren van het Nederlands onder de aandacht wordt gebracht.

5.2 De rollen en taken van formeel en non-formeel taalleren uitklaren i.f.v. een cyclisch proces

Hoger hebben we aangetoond dat een lineair model van taalleren niet overeenstemt met het verloop van processen van taalverwerving. Toch is de organisatie van het taalaanbod nog steeds

³ Wat de organisatie van het aanbod volwassenenonderwijs (cbe en cvo) betreft, verwijzen we naar het advies 'Het volwassenenonderwijs als partner in levenslang en levensbreed leren' (11 juni 2019). Dit advies beschrijft de strategische doelstellingen voor een toekomstig VWO, waarvan het NT2-aanbod een onderdeel uitmaakt.

⁴ Bij individuele drempels denken we aan de gezins- en arbeidssituatie van de cursisten, de mobiliteit van de cursisten en de kostprijs van het aanbod. Drempels op structureel niveau hebben betrekking op de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het aanbod, de tijdstippen waarop het aanbod georganiseerd wordt en de mate waarin het aanbod aansluit bij de noden en behoeften van de cursisten.

in sterke mate op zo'n lineair model afgestemd, wat zorgt voor structurele drempels voor taalleren en (verdere) participatie aan taalopleiding. Het taalaanbod moet meer afgestemd worden op taalleren als cyclisch proces, waarbij formele en non-formele componenten worden geïntegreerd en participatie reeds van bij de start van het taalleerproces mogelijk is en gestimuleerd wordt. Het is net deze participatie – taalgebruik in sociale netwerken, in authentieke contexten, dagelijkse situaties – die het toenemend verwerven van taalkennis bevordert.

Het faciliteren van de samenwerking tussen aanbieders van formeel en non-formeel taalaanbod kan erg versterkend zijn voor de taalverwerving van kansengroepen. Non-formeel (en informeel) leren vindt in belangrijke mate plaats in (intra-etnische) sociale netwerken. Voor kansengroepen is het in vele gevallen moeilijk dergelijke netwerken uit te bouwen. Enkele jaren geleden was de onbekendheid en de perceptie van concurrentie tussen die partners nog erg groot (Pulinx & De Cuyper, 2014). De voorbije jaren zien we een positieve evolutie naar samenwerking en afstemming.

De overheid moet de verschillende rollen en taken uitklaren m.b.t. het voorzien van formeel en non-formeel NT2-aanbod gericht op taalleren als een geïntegreerd en cyclisch proces. Daarbij moet voldoende rekening gehouden worden met de resultaten van de projecten 'Nederlands oefenen' (Agentschap Integratie en Inburgering). De overheid moet nagaan welke structurele en inhoudelijke maatregelen daartoe moeten genomen worden.

Enkele belangrijke aandachtspunten hierbij zijn:

- Betrekken van alle relevante maatschappelijke sectoren en domeinen bij het voorzien van oefenkansen: onderwijs, sociale sector, non-profit sector, arbeidsmarkt en bedrijfswereld.
- Aandacht voor de spanning tussen het wegwerken van versnippering en het realiseren van transparantie enerzijds en het behouden van de nodige ruimte voor lokale initiatieven en de eigenheid van de lokale context.
- Vraaggerichtheid bij het uitwerken van deze trajecten en maximale aansluiting bij de noden van de leerders. Het gaat daarbij zowel om competenties Nederlands als geletterdheidscompetenties. Nieuwe combinaties van leervormen, formeel en non-formeel leren kunnen ook perspectieven op competentieverhoging bieden, aan cursisten die stagneren op vlak van taalverwerving.

Ook informele taalverwerving speelt een belangrijke rol. Die vindt plaats in dagelijkse, persoonlijke en sociale ontmoetingen, maar kan ook gebeuren in de contexten van zorg- en dienstverlening, socio-culturele en vrijetijdsactiviteiten en dus deel uitmaken van een gericht overheidsbeleid. We doelen enerzijds op het verhogen van de toegankelijkheid van dit aanbod zodat verschillende leden van de samenleving elkaar daadwerkelijk kunnen ontmoeten. Anderzijds beogen we het versterken van de sociale interactie met deze diensten en organisaties. Een uitnodigend en faciliterend beleid kan gevoerd worden zodat drempels worden weggenomen tijdens contactmomenten met hulp- en dienstverleners. Bijvoorbeeld, wanneer mensen zelf naar het loket durven toestappen en een gesprek met de loketbediende durven aangaan, worden momenten van sociale interactie en participatie gecreëerd. Via het coachen van het personeel van deze organisaties en instanties worden de opportuniteiten voor authentieke contacten in dagdagelijks situaties verhoogd in verschillende domeinen van de samenleving.

5.3 NT2 in het volwassenenonderwijs ondersteunt een duurzaam leer- en loopbaan perspectief

Heel wat NT2-cursisten willen snel toetreden tot de arbeidsmarkt. Rekening houdend met de snel veranderende arbeidsmarkt (toenemende flexibiliteit, nieuwe competenties, nieuwe technologieën, ...), is het belangrijk trajecten aan te bieden die leiden naar een duurzame arbeidsparticipatie. Nu worden mensen nog te vaak en te snel toegeleid naar preciaire jobs. Die bieden geen tot weinig oefenkansen Nederlands of mogelijkheden tot competentieverhoging (op de werkvloer noch ernaast).

Bij het uittekenen van leertrajecten moet voldoende rekening gehouden worden met het vaak dubbele perspectief van cursisten (toetreding op de arbeidsmarkt op korte termijn en doorgroei naar een duurzame job of opleiding op lange termijn). Ook moeten taal- en geletterdheidscompetenties aangereikt worden die tegemoetkomen aan de verschillende rollen die een volwassene opneemt in de samenleving (burger, ouder, consument, patiënt, werknemer, vrijwilliger, ...) en voldoende perspectief op langere termijn bieden. Daarbij moet voldoende aandacht besteed worden aan het inzetten van de aangeleerde taal- en geletterdheidscompetenties in verschillende persoonlijke, sociale en professionele contexten.

Oriëntering naar beroepsgerichte opleidingen en de arbeidsmarkt moet voldoende afgestemd worden op eerdere ervaring, reeds verworven competenties en interesses van cursisten. Ook het vervullen van randvoorwaarden, zoals erkenning van diploma's en EVC, beperking van de financiële drempels, het voorzien van kinderopvang, spelen een belangrijke rol.

Na de intrede op de arbeidsmarkt kan de taalverwerving verdergezet worden via complementair taalaanbod, geïntegreerde trajecten, NT2 op de werkvloer, afstandsonderwijs, ... Ook dat aanbod dient componenten van brede vorming en inzet in andere contexten en domeinen te bevatten, rekening houdend met veranderende (loopbaan)perspectieven en doorgroeikansen. Het volwassenenonderwijs is daarin een belangrijke partner(voetmoot)

Het perspectief van duurzaamheid van de taal- en opleidingstrajecten moet gedeeld worden door alle actoren en diensten die betrokken zijn bij de begeleiding en oriëntering van volwassenen met een meertalige achtergrond (onder meer Agentschappen Integratie en Inburgering, VDAB, OCMW, VWO, ...). Regionale verschillen in kansen op duurzame leer- en loopbaantrajecten moeten daarbij zoveel mogelijk vermeden worden.

De economische conjunctuur mag niet bepalend zijn voor het opleidingstraject. Zowel in periodes van hoog- als laagconjunctuur moeten alle groepen, ook kansengroepen, voldoende kansen krijgen tot competentieverhoging gericht op persoonlijke ontwikkeling, sociale participatie en duurzame arbeidsparticipatie.

5.4 Professionele ontwikkeling van centrum en team versterken

Momenteel kent Vlaanderen 48 centra voor volwassenenonderwijs en 13 centra voor basiseducatie. De gemiddelde grootte van de centra voor volwassenenonderwijs stijgt. Met de invoering van de open-end financiering voor het ganse NT2-aanbod, wordt het realiseren van een

behoeftegedekkend, vraaggericht en flexibel aanbod mogelijk. Zoals hoger aangegeven, zal ook samenwerking daarbij belangrijk zijn.

Het uitbouwen van samenwerkingsverbanden vraagt een functiedifferentiatie, met ruimte voor personeelsleden die belast zijn met de specifieke opdracht de noden en behoeften te detecteren, partners aan te spreken en samenwerking uit te bouwen. Daartoe moet het nodige regelgevende kader voorzien en de nodige bijkomende middelen ter beschikking gesteld worden.

Leraren NT2 moeten zich verder kunnen professionaliseren – op vlak van tweedetaalverwerving en Nederlands - om zowel inhoudelijke expertise als didactische expertise te vergroten. Daarbij is er specifieke aandacht nodig voor het verder versterken van de samenwerkingsverbanden en de professionele leergemeenschappen binnen cvo en cbe en tussen het volwassenenonderwijs en andere partners, ondersteund door verschillende partners betrokken bij het internettenoverleg NT2020. Centra dienen gefaciliteerd te worden om hun evolutie naar een lerende organisatie te maximaliseren. De overheid kan incentives voorzien voor het volgen van nascholing, maar ook voor het organiseren van bijscholing (bv. waarbij leerkrachten uit verschillende centra van elkaar leren).

Op centrumniveau moet er een beleid uitgetekend worden voor opleiding en vorming. Daarbij is het belangrijk dat de vormingsactiviteiten samenhang vertonen en breed worden opgevat (onder meer didactische en agogische competenties op vlak van tweedetaalverwerving en Nederlands en diversiteitscompetenties).

In de initiële lerarenopleiding is de aandacht voor tweedetaalverwerving tot hiertoe beperkt en erg afhankelijk van de aanwezige expertise bij de lerarenopleiders.⁵ De educatieve masters bieden een opportuniteit om aan de vraag naar opleiding en professionalisering tegemoet te komen. De educatieve masters moeten op dat vlak voldoende ambitieus ingevuld worden.

6 Referentielijst

➤ Adviezen van de Vlor

- Advies Het volwassenenonderwijs als voorkeurspartner in levenslang en levensbreed leren
- Verkenning Onderwijs voor Vluchtelingen ‘Warm onthaal, vlotte loopbaan en duurzaam toekomstperspectief’
- Vlor-memorandum ‘Investeren met ambitie – Onderwijskansen voor iedereen’
- Advies over leerloopbaanbegeleiding voor volwassenen
- Advies over het Plan Geletterdheid 2017-2024
- Advies over het financieringsdecreet VWO

➤ Publicaties

⁵ Hajer, M., G.J. Kootstra, M. van Popta (2018). *Ruimte en Richting in Professionalisering voor Onderwijs aan Nieuwkomers*. Utrecht, Hogeschool Utrecht.

- Akakura, M. (2012). Evaluating the effectiveness of explicit instruction on implicit and explicit L2 knowledge. *Language Teaching Research*, 16(1), 9–37.
- Baert, Stijn. (2014). Etnische aanwervingsdiscriminatie in Vlaanderen: evidentie, mechanismen en aanpak. In B. Benyaich (Ed.), *Klokslag twaalf: tijd voor een ander migratie- en integratiebeleid* (pp. 267–282). Brussels: Itinera Institute.
- De Bot, K. (2008). Introduction: Second Language Development as a Dynamic Process. *The Modern Language Journal*, 92, 166-178.
- DeKeyser, R. (2007). *Practice in a second language. Perspectives from applied linguistics and cognitive psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Deygers, B. (2018). How institutional and interpersonal variables impact international L2 students' language gains at university. *System*, 76, 91–102.
- Ellis, N.C. (2002). Frequency effects in language acquisition: A review with implications for theories of implicit and explicit language acquisition. *Studies in Second Language Acquisition*, 24, 143-188.
- Hattie, J. (2009). *Visible Learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. New York: Routledge.
- Hulstijn, J. (2019). An individual-differences framework for comparing non-native with native speakers: Perspectives from BLC Theory. *Language Learning*.
- Kinginger, C. (2008). Language Learning in Study Abroad: Case Studies of Americans in France. *The Modern Language Journal*, 92, 1–124.
- Knoch, U., Rouhshad, A., Oon, S. P., & Storch, N. (2015). What happens to ESL students' writing after three years of study at an English medium university? *Journal of Second Language Writing*, 28, 39–52.
- Llanes, À., Tragant, E., & Serrano, R. (2018). Examining the role of learning context and individual differences in gains in L2 writing performance: the case of teenagers on an intensive study-abroad programme. *The Language Learning Journal*, 46(2), 201–216.
- Mackey, A., Abbuhl, R., & Gass, S. M. (2012). Interactionist approach. In S. Gass & A. Mackey (Eds.), *The Routledge Handbook of Second Language Acquisition* (pp. 7–23). London & New York: Routledge.
- Martinovic, B., van Tubergen, F. & I. Maas (2015). A longitudinal study of interethnic contacts in Germany - Estimates from a multilevel growth curve model. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 41, 83-100.
- Norris, J. M., & Ortega, L. (2005). Does Type of Instruction Make a Difference? Substantive Findings From a Meta-analytic Review. *Language Learning*, 51(s1), 157–213.
- Peters, E., & Pauwels, P. (2015). Learning academic formulaic sequences. *Journal of English for Academic Purposes*, 20, 28–39.
- Pulinx, Reinhilde & De Cuyper, Peter (2014). *Vormen van Nederlands leren door volwassenen in Vlaanderen. Een explorerend onderzoek naar aanbod en samenwerking*. Rapport. Steunpunt Inburgering en Integratie, 69 p.
- Swain, M. (1995). Three functions of output in second language learning. In G. Cook & B. Seidlhofer (eds.), *Principles and Practice in Applied Linguistics. Studies in honour of H.G. Widdowson* (pp.125-144). Oxford: Oxford University Press.

- The Douglas Fir Group. (2016). A Transdisciplinary Framework for SLA in a Multilingual World. *The Modern Language Journal*, 100(S1), 19–47.
- Tomasello, M. (2003). *Constructing a language. A usage-based theory of language acquisition*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Van Tubergen, F. & M. Wierenga (2011). The Language Acquisition of Male Immigrants in a Multilingual Destination: Turks and Moroccans in Belgium. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 37, 1039-1057.
- Verhaeghe, P.P., Coenen, A., Demart, S., Van der Bracht, K., Van de Putte, B. (2017). *Discrimibrux - Discriminatie door vastgoedmakelaars op de private huurwoningmarkt van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*. Gent: Vakgroep Sociologie, Universiteit Gent.
- Verheyden, L. (2010). *Achter de lijn. Vier empirische studies over ontluikende stelvaardigheid*. Leuven: KU Leuven.

Reinhilde Pulinx

secretaris Raad Levenslang Levensbreed Leren

Griet Mathieu

voorzitter Raad Levenslang Levensbreed Leren